

נספח

לא תחמוד ולא תתאוה *

ש א ל ה :

מה בין לא תחמוד ולא תתאוה הכתוב בדברות אחרונות. ולמה בדברות הראשונות הסדר בלא תחמוד בית אשה עבד וגר ובדברות האחרונות הסדר אשה בית שדה עבד וגר.

ת ש ו ב ה :

הנה הרמב"ם בס' המצות ל"ת רס"ה ורס"ו מביא מכילתא וז"ל : „נאמר כאן לא תחמוד :להלן הוא אומר לא תתאוה לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו. מנין שאם התאוה שסופו לחמוד שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד. מנין שאם חמד שסופו לאנוס ולגזול ת"ל חמדו שדות וגזלר. והנה זאת המכילתא אינה במכילתא שלפנינו. אמנם ראיתה בכ"י מדרש הגדול המובא מארץ תימן ובלתי ספק היא ממכילתא דר' שמעון [בן] יוחאי המובאה כמה פעמים ברמב"ן על התורה. ובתר האי מאמר איתא עוד שם במדרש הגדול. וכדומה הוא ג"כ מכילתא דרשב"י. וז"ל : „תאוה בלב וכן הוא אומר כי תאוה נפשך וחמוד במעשה וכן הוא אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. יכול לא יתאוה על בתו לטלה. ת"ל אשת רעך. מה אשת רעך שהיא אסורה לך אף כך כל דבר שאסור לך וכו'. יכול לא יאמר לאוי (פי' הלואי) עיני כעיני לאוי שערי בשערו. ת"ל שורו וחמורו עבדו ואמה: ביתו ושדהו. מה אלו מיוחדין דברים שאפשר להן לבוא תחת ידיך וחברך חסרן אף אין לי אלא דבר שאפשר לבא תחת ידיך וחברך חסרן. עכ"ל המדרש הגדול ממכילתא דר"ש בן יוחאי הצריך לענינו. וראיתי בסמ"ג לאוין קנ"ח שכתב וז"ל : „כי רבינו משה (הוא הרמב"ם) : לא תתאוה. אין תאוה אלא בלב ומי שהתאוה בלבו עובר בלאו דלא תתאוה אע"פ שלא עשה מעשה וכו' הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד ; עשה מעשה כגון שהסציר ברעים

(*) תגהמ"ח בפרשו ענין זה בספרו הנוכחי לדברים ת. יח (לפנינו בעמוד צא) מסתמך על מה שכבר האריך בפירושו לשמות (וכמו כן הוא מזכיר את פירושו לשמות בעוד כמה מקומות). הואיל והפירוש לשמות עדיין לא נדפס מצאנו לנכון להעתיק כאן את תשובתו בנדון בהרחבה שנדפסה צ. למלמד להעילי' ח"ג סי' ק.

ובקש שיתננה לו ונתנה לו עובר בבי' לאוין לא תתאוה ולא תחמוד ואם גזל עובר בשלשה לאוין. עד כאן דבריו (בפ"א מה' גזילה). ולא יתכן לומר כן. פי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך, ולפי' דבריו החמיר בבית מבאשת איש. אלא תחמוד ותתאוה הכל אחד וכו'. וכן פירש רבינו שלמה כי הכל אחד". עכ"ל הסמ"ג. ודברי רש"י הם בפ' ואתחנן על הפסוק לא תתאוה וז"ל: „לא תרוג (זו תרגם אונקלוס) אף הוא לשון חמדה כמו נחמד למראה דמתרגמינן דמרגג למחזי". עכ"ל ועי' בי"ח ס' שנ"ט שיישב בדוחק השגת הסמ"ג על הרמב"ם. אולם לפי הנ"ל א"צ ישוב כלל. דהרי הן הן הדברים הנאמרים במכילתא דרשב"י ומשם הוציא הרמב"ם דינו. והסמ"ג לא היה לו המכילתא דרשב"י, ועל המכילתא דרשב"י לא קשה קושית הסמ"ג דהחמיר בבית יותר מבאשת איש, דהרי חזינן דהמכילתא ס"ל דגם באשת איש תאוה בלב אסור, שהרי אמר יכול לא יתאוה על בתו לטלה ת"ל אשת רעך מה אשת רעך שהיא אסורה לך וכו'. אלמא דבאשת איש אפילו תאוה שהיא בלב אסור, וע"כ דסברה המכילתא ק"ו אם התאוה אסורה בבית מכש"כ באשת איש, או דדרשה לא תתאוה קאי גם אדלעיל דהיינו אשת רעך.

הנהגה במכילתא דילן פ' יתרו איתא: „לא תחמוד יכול אפי' חומד בדבור ת"ל לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן שעושה מעשה". ע"כ. ופשוט דהמכילתא דילן נמי סברה כמכילתא דרשב"י ולכך אמרה יכול חומד בדבור, דהו"א דתאוה היא בלב וחמוד בדבור; אבל זה אינו הו"א דחומד הוא בלב, דא"כ היינו תאוה. והנה בש"ס לא מצינו דהמתאוה בלב עובר על לא תתאוה, ורק במעשה אמרינן דעובר על לא תחמוד, כמו שאמרו בב"מ דף ה' ע"ב, ובסמ"ג שם דייק מפרק זה בורר דבדיהב דמי אינו אסור אלא מדרבנן, ועיין תוס' סנהדרין ל"ה ע"ב. ועל המכילתא קשה, הרי ודאי אף דברות אחרונות אינם יותר מעשרה, ואי לא תחמוד היינו במעשה ולא תתאוה היינו בלב הרי לא תתאוה הוא דבור בסני עצמו. וכדוחק אפשר לומר, דכמו דמנה לא תשתחוה ולא תעבדם ולא תעשה לך הכל לדבור אחד, אף שהם לאוין מיוחדים, כמו כן הני תרי לאוי דלא תחמוד ולא תתאוה הם דבור אחד. אך תרוץ זה אינו מספיק, דבשלמא לא תשתחוה ולא תעבדם ולא תעשה כולוהו שייכי לדבור דעבודה זרה, אבל כאן מאיזה טעם נחשוב לא תחמוד ולא תתאוה לדבור אחד. ועוד

רעם

קשה, דאמאי בדברות הראשונות אינו אוסר תאוה בלב. ואף דאמרינו שמור וזכור בדבור אחד נאמרו, מ"מ קשה דהליל תחלה לא תתאוה והחמדה בכלל.

ואפשר דהסמ"ג וכן רש"י סברי דהגמ' דילן פליג על המכילתא שהביא הרמב"ם וסבירא להו דאין חילוק בין תאוה לחמדה.

הנה לפי פשוטו של מקרא אמרתי שיש הפרש בין תאוה לחמדה בזה האופן: חמד היינו שחפץ בדבר או מחמת יפיו או מעלה אחרת שיש לו, ועל כן נאמר כי נחמד העץ להשכיל, ולשון חמוד שייך גם בעשירים, שחומדים דברים אעפ"י שיש להם כיוצא בהם, כמו וחמדו שדות וגזלו, כללו של דבר: מעלת הדבר הנחמד היא המעוררת את החמוד; אמנם התאוה הוראתה היא שרוצה להנות מדבר שחסר לו, והסבה המעוררת את התאוה אינה מעלה הדבר הנתאוה, אלא חסרון של המתאוה גורם התאוה, ועל כן לא שייך לשון התאוה באדם שיש לו אותו הדבר, ואמר הכתוב שבני ישראל התאוו תאיה, כלומר שהתאוו לכמה מיני אוכלין, מפני שאמרו נפשנו יבשה אין כל. הנה סתם מי שחפץ בדבר ומבקש לקנותו הוא מפני מעלת אותו הדבר, ועל כן אמר בדברות הראשונות לא תחמוד, וזכר תחלה בית שהוא כלל וכולל מה שיש בביתו של אדם, ואח"כ מזכיר הפרטים: אשה, ועבד, וגר; אמנם בדברות האחרונות רוצה לפרש דלאו דוקא לעשיר שיש לו אותו דבר אסור לו לחמוד חפצו של חברו מחמת מעלתו, אלא אפילו העני שהוא בעירום ובחוסר כל לא יתאוה לשל חברו. הנה לאו דלא תתאוה לפי הנ"ל לא שייך באשת חברו, דאין אדם מתאוה לאשת חברו מחמת שאין לו אשה, דלמה יתאוה דוקא לאשת איש, ועל כן נאמר גבי אשה לא תחמוד כמ"ש במשלי ר' ה', ואח"כ השמיענו שלא יתאוה, ואמר תחלה הכלל שהוא בית, ופרט גם שדה מפני שכבר ירשו ארץ סיחון ועוג היו להם שדות, ואח"כ הזכיר פרטים אחרים.

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il